

„Zbyt ciężkie skutki natychmiastowego wykonania kary” jako podstawowa przesłanka fakultatywnego odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności

KAMILA MROZEK

Katedra Prawa Karnego Wykonawczego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Kodeks karny wykonawczy oprócz przesłanki obligatoryjnej reguluje również zasady fakultatywnego odraczania wykonania kary pozbawienia wolności.

Istotą fakultatywnego odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności jest zniesienie lub choćby złagodzenie zbyt ciężkich skutków dla skazanego lub jego rodziny wynikających z natychmiastowego wykonania kary. Jednakże, bacząc na zasadę bezzwłocznego wykonania orzeczenia, o której stanowi art. 9 § 1 k.k.w., należy pamiętać o wyjątkowym charakterze tej instytucji. Każde bowiem nadmierne odwlekanie wykonania kary sprawia, że tak traktowany skazany „długo nie może pozbyć się ciężaru dawnego przestępstwa, a kara staje się nie środkiem poprawienia go, lecz abstrakcyjną dolegliwością, oderwaną od jego dawnych czynów [...] odczuwaną przez skazanego i jego bliskich bardziej jak krzywda niż jako odpłata za skrzywdzenie innej osoby”¹.

¹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27 czerwca 2000 r., II AKz 232/00, KZS 2000, nr 7–8, poz. 56, postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 października 2004 r., II AKzw 688/04, KZS 2004, nr 11, poz. 20.

Odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności uzależnione jest od spełnienia przesłanki formalnej oraz materialnej. Podstawę formalną określa art. 151 § 3 k.k.w., zgodnie z którym odroczenie może być udzielone kilkakrotnie, jednak łączny okres odroczenia nie może przekroczyć jednego roku, a w przypadku skazanej kobiety ciężarnej oraz osoby skazanej samotnie sprawującej opiekę na dzieckiem — trzech lat. Fakultatywne odroczenie wykonania kary, poza okolicznością wskazaną w art. 151 § 1 k.k.w. *in fine*, nie może trwać bowiem dłużej niż jeden rok. Co do zasady zatem, przesłanką formalną udzielenia dalszego odroczenia wykonania kary jest ustalenie, że łączny okres odroczenia wykonania kary nie przekroczył roku². Stwierdzenie, że skazany wykorzystał już maksymalny okres, na który mogło być udzielone odroczenie wykonania kary, stanowi okoliczność wyłączającą postępowanie w tym przedmiocie, skutkującą koniecznością umorzenia tego postępowania.

W każdym razie podstawową przesłanką rozstrzygania o odroczeniu jest fakt niewprowadzenia do wykonania kary pozbawienia wolności, a jej brak należy pożytywać za okoliczność bezwzględnie wyłączającą to postępowanie incydentalne³.

Zgodnie z brzmieniem art. 151 § 1 k.k.w. sąd może odroczyć wykonanie kary pozbawienia wolności na okres do roku, jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki. W stosunku do skazanej kobiety ciężarnej oraz osoby samotnie sprawującej opiekę nad dzieckiem sąd może odroczyć wykonanie kary na okres do 3 lat po urodzeniu dziecka. Podstawą fakultatywnego odroczenia wykonania kary jest również sytuacja, w której liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekracza w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów (art. 151 § 2 k.k.w.).

Kodeks karny wykonawczy przewiduje zatem trzy przesłanki materialne fakultatywnego odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności:

— jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki;

— gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekracza w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów;

² Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 27 stycznia 2010 r. II Kzw 11/10.

³ K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 98.

— ciąży lub okres 3 lat po urodzeniu dziecka, jeżeli skazany samotnie sprawuje opiekę na dzieckiem.

Mając na uwadze treść art. 151 k.k.w. można przyjąć, że każda z wyżej wymienionych podstaw odroczenia ma charakter samodzielny, co wynika bezpośrednio z wykładni gramatycznej powołanego przepisu — brak zwrotu „lub”, który wyłączałby możliwość kolejnego stosowania poszczególnych przesłanek oraz występowanie zwrotu „a także” dopuszczającego taką możliwość. Oznacza to, że przesłanki odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności nie konkurują ze sobą, nie istnieje żadna ustawowo określona hierarchia ich stosowania, wyłączająca stosowanie innej⁴.

W wyniku nowelizacji z 2011 r. art. 151 k.k.w. uzupełniono o § 4, dający sądowi możliwość zobowiązania skazanego, któremu odroczone wykonanie kary, do podjęcia starań o znalezienie pracy zarobkowej, zgłaszania się do wskazanej jednostki policji w określonych odstępach czasu lub poddania się odpowiedniemu leczeniu lub rehabilitacji, oddziaływaniom terapeutycznym lub uczestnictwu w programach korekcyjno-edukacyjnych. Użycie w treści art. 151 § 4 k.k.w. alternatywy „lub” oznacza, że sąd może orzec wszystkie obowiązki jednocześnie, jeden, jak też niektóre z nich. Zasadność, a także wybór określonego obowiązku wynikać powinien z właściwości osobistych skazanego, warunków środowiskowych, w jakich będzie on przebywał w okresie odroczenia wykonania kary, jak również deklarowany cel, jakiemu ma ono służyć. Nadzór nad prawidłowym wykonaniem nałożonych na skazanego obowiązków — głównie po przez okresowe zbieranie informacji w drodze wywiadu środowiskowego — leży w kompetencji sądu orzekającego o odroczeniu wykonania kary. Wskazać nadto należy, że obowiązki wymienione w art. 151 § 4 k.k.w. pozostają w pełni aktualne wobec wszystkich podstaw odroczenia wymienionych w art. 151 k.k.w.⁵ Niewykonanie przedmiotowych obowiązków stanowi podstawę fakultatywnego lub obligatoryjnego odwołania odroczenia kary pozbawienia wolności⁶.

⁴ Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 2007, s. 501.

⁵ K. Postulski, *Fakultatywne odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności*, „Palestra” 2013, z. 5–6, s. 53.

⁶ Z uzasadnienia rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (druk nr 3961) wynika, że proponowana

Obecnie obowiązujący kodeks karny wykonawczy w istotny sposób zmienił katalog przesłanek fakultatywnego odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności. Kodeks karny wykonawczy z 1969 r. przewidywał możliwość fakultatywnego odroczenia tylko z dwóch powodów. Zgodnie z art. 67 § 1 d.k.k.w. sąd mógł odroczyć wykonanie kary pozbawienia wolności, jeżeli przemawiał za tym szczególny interes społeczny lub jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny skutki zbyt ciężkie. Druga z wymienionych przesłanek ma w dzisiejszym kodeksie niemal identyczne brzmienie. Nie obowiązuje już natomiast przesłanka szczególnego interesu społecznego. Uznano bowiem, że pojęcie „interesu społecznego” w zmienionych warunkach ustrojowych i społeczno-ekonomicznych w Polsce straciło dawny sens, kiedy to chodziło głównie o to, by państwowych zakładów pracy nie pozbawiać w określonym czasie skazanych użytecznych np. dla produkcji⁷. Obejmowała ona wiele różnego rodzaju sytuacji związanych przede wszystkim z osobą skazanego. W oparciu o tę przesłankę odraczano skazanemu wykonanie kary pozbawienia wolności np. w celu umożliwienia mu ukończenia pilnych prac polowych lub znalezienia zastępcy do ich ukończenia, ze względu na dobro zakładu pracy, w przypadku skazania wykwalifikowanego specjalisty, w celu umożliwienia studentowi zdania egzaminów czy uczniowi ukończenia szkoły, jeżeli ustawowy okres odroczenia mógł okazać się niewystarczający⁸.

W jednym z orzeczeń Sądu Najwyższego za szczególny interes społeczny uznano także wzgląd na potrzebę obronności kraju, który wymagał odbycia przez żołnierzy zasadniczej służby wojskowej w sposób nieprzerwany, w przypadku, gdy z powodu wymierzenia kary przekraczającej 6 miesięcy pozbawienia wolności nie miał zastosowania art. 301

zmiana nie tylko zapewni lepszą kontrolę sądu nad skazanym w okresie odroczenia, ale też może lepiej motywować skazanych do właściwego zachowania. Konsekwencją zastosowania tej instytucji przy odraczaniu wykonania kary jest przewidzenie w art. 156 § 1 *in fine* k.k.w. możliwości odwołania odroczenia w sytuacji niewykonywania przez skazanego nałożonych na niego obowiązków.

⁷ T. Szymanowski, Z. Świda, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Ustawy dodatkowe. Akty wykonawcze*, Warszawa 1998, s. 346.

⁸ S. Paweła, *op. cit.*, s. 279.

d.k.k., a wymagania dyscypliny wojskowej nie przemawiały za koniecznością odizolowania skazanego od środowiska żołnierskiego⁹.

Nowa kodyfikacja zmieniła zatem istotnie przesłanki fakultatywnego odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności, eliminując pojęcie szczególnego interesu społecznego na rzecz przesłanki związanej z przełudnieniem zakładów karnych. Zmiany dotyczą także prawnego uprzywilejowania kobiety ciężarnej i osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem w okresie 3 lat po jego urodzeniu, poprzez możliwość odroczenia wykonania kary na dłuższy okres.

Zbyt ciężkie skutki natychmiastowego wykonania kary

Zgodnie z treścią art. 151 § 1 k.k.w. zdanie pierwsze sąd może odroczyć wykonanie kary pozbawienia wolności na okres do roku, jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki.

Przesłanka ta, ze względu na swój ocenny charakter, pozostawia sędziemu znaczny luz decyzyjny, co wynika bezpośrednio z użytego określenia „skutki zbyt ciężkie” stanowiącego typową klauzulę generalną. Pojęcie to obejmuje nie tylko skutek w postaci spowodowania ruiny majątkowej skazanego czy doprowadzenia do nędzy jego rodziny, ale także pozbawienie tej rodziny koniecznej opieki¹⁰.

Odnosi się ona wprost do dwóch sytuacji, z których jedna związana jest z osobą, druga zaś z rodziną skazanego. W literaturze przedmiotu pod pojęciem okoliczności, które pociągnęłyby dla skazanego zbyt ciężkie skutki, wymienia się najczęściej: zakończenie kuracji leczniczej, zdanie ważnych egzaminów kończących cykl nauki, załatwienie bardzo ważnej sprawy majątkowej, dokończenie ważnej dla skazanego pracy, konieczność wykonania pilnych prac polowych lub ogrodniczych, chorobę skazanego — inną niż opisana w art. 150 k.k.w.¹¹, uregulowanie

⁹ K. Postulski, *Odroczenie wykonania kary (analiza porównawcza)*, „Nowe Prawo” 1989, nr 7–8, s. 105.

¹⁰ S. Paweła, *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz z indeksem rzeczowym*, Warszawa 1999, s. 338.

¹¹ Odmienne stanowisko prezentuje w tej kwestii K. Postulski, który twierdzi, że z brzmienia art. 151 § 1 k.k.w. nie wynika, aby fakultatywną przesłanką odroczenia wy-

spraw zawodowych oraz osobistych czy wydarzenie losowe wymagające pilnego podjęcia czynności eliminujących jego skutki.

Stąd też podyktowane tą okolicznością odroczenie wykonania kary powinno wynikać z potrzeby wykonania prac rzeczywiście pilnych, doraźnych, krótkotrwałych, których nikt inny poza skazanym nie może wykonać, a ich niewykonanie grozi spowodowaniem wymiernej szkody¹².

Z kolei zaś w ramach okoliczności związanych z rodziną skazanego, które mogą stanowić podstawę odroczenia wykonania kary przykładowo można wymienić: chorobę członka rodziny wymagającego opieki, którą może zapewnić tylko skazany, także wiek lub kalectwo, okresowe pozostawianie rodziny skazanego bez środków finansowych, konieczność zapewnienia opieki małoletnim lub niedołącznym członkom rodziny, starania skazanego o pozostawienie dzieci pod właściwą opieką lub o umieszczenie chorego członka rodziny w szpitalu czy też załatwienie ważnych spraw dla rodziny¹³.

Wyżej wymienione okoliczności stanowią jedynie przykładowy zbiór przesłanek fakultatywnych, nie jest to zatem katalog zamknięty. Ogólnikowość tej przesłanki nie pozwala bowiem wskazać w sposób wyczerpujący wszystkich sytuacji, o których mówi art. 151 § 1 k.k.w. Niemniej muszą to być okoliczności takiej wagi, aby uzasadniały odstąpienie od zasady bezzwłocznego wykonania orzeczenia, o której stanowi art. 9 § 1 k.k.w.

Analiza instytucji odroczenia wykonania kary w odniesieniu do kryterium przedmiotowego pozwala na przyjęcie, że podstawą odroczenia mogą być względy zdrowotne, a także inne względy niemieszczące się w tej kategorii, a mające charakter finansowo-majątkowy lub losowy. W odniesieniu natomiast do kryterium podmiotowego oczywiste jest, że instytucja ta ściśle związana jest z osobą skazanego oraz jego rodziną, co wynika wprost z literalnego brzmienia treści art. 151 § 1 k.k.w.¹⁴

konania kary były względy zdrowotne, o ile ich przejawem nie jest ciężka choroba w rozumieniu art. 150 k.k.w. Tym bardziej że z dniem 1 stycznia 2012 r. przestały one być także przesłanką fakultatywnej przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności.

¹² K. Postulski, *Fakultatywne odroczenie...*, s. 58.

¹³ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 599.

¹⁴ G. Wiciński, *Postępowanie incydentalne związane z wykonaniem kary pozbawienia wolności w programie probacji*, Łódź 2012, s. 128.

W rzeczywistości, pewnych wątpliwości może dostarczyć interpretacja pojęcia rodziny. Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość i ewolucja znaczenia rodziny wymusza szerokie rozumienie analizowanego pojęcia i przyjęcie, że rodzinę w rozumieniu art. 151 § 1 k.k.w. stanowią także — bez względu na orientację seksualną — osoby pozostające w faktycznym związku ze skazanym oraz ich bliscy, w tym zwłaszcza dzieci i rodzice. Tradycyjny bowiem model rodziny, zdefiniowany więzami pokrewieństwa lub powinowactwa łączącymi skazanego z innymi osobami, rozmiął się będzie z faktycznym przeznaczeniem instytucji odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności.

Nie każda jednak sytuacja, o której mowa powyżej, będzie każdorazowo uzasadniała odroczenie wykonania kary. Oprócz istnienia przesłanki materialnej sąd musi dojść do przekonania, że skazany wykorzysta odroczenie w celu, jaki deklaruje, oraz że korzystając z przesunięcia w czasie orzeczonej kary pozbawienia wolności, będzie przestrzegał porządku prawnego. Oznacza to, że możliwość wystąpienia „skutków zbyt ciężkich” czy to dla skazanego, czy też dla jego rodziny powinna być szczegółowo sprawdzona, co w istocie powoduje, że nie może ona stanowić samodzielnej podstawy odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności. Konieczne zatem jest, aby istniała realna perspektywa zniesienia lub choćby złagodzenia ujemnych skutków, wynikających z niezwłocznego osadzenia w jednostce penitencjarnej. Jeżeli więc „z góry wiadomo”, że nawet w maksymalnym przewidzianym prawem okresie, na jaki można odroczyć wykonanie, zniesienie czy choćby złagodzenie pozaprawnych skutków skazania nie będzie możliwe, odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności powinno być niedopuszczalne¹⁵.

Sąd Apelacyjny w Lublinie wskazał, że ważne względy rodzinne, o których stanowi art. 151 § 1 k.k.w., to okoliczności uzasadniające uznanie za ciężką sytuacji życiowej najbliższej rodziny skazanego, a zarazem nadające się do poprawienia przez obecność skazanego i jego osobiste starania. Celem odroczenia jest likwidacja zbyt ciężkich (cięższych niż typowe) skutków, jakie niesie ze sobą pozbawienie wolności dla skazanego lub/i jego rodziny, nie zaś odwlekanie w czasie zwyczajnych trud-

¹⁵ *Ibidem*, s. 126.

ności i niedogodności płynących z powinności wykonania kary pozbawienia wolności, jakie dotyczą również bliskich osób skazanych¹⁶.

Niemniej osadzenie w celu odbycia orzeczonej kary pozbawienia wolności zawsze wywołuje pewne negatywne następstwa w życiu osobistym, zawodowym i rodzinnym skazanego. Sytuacja taka stanowi jednak naturalną konsekwencję izolacji więziennej. Ciężar gatunkowy ujemnych skutków osadzenia w zakładzie karnym musi być więc tego rodzaju, że w żaden inny sposób niż przez odroczenie wykonania kary nie można im zaradzić¹⁷.

Orzeczenia stanowiące o odroczeniu wykonania kary, oprócz okoliczności skutkujących pozytywnym rozstrzygnięciem wniosku, wskazują również sytuacje, które — wyczerpując obiektywnie znamiona przedmiotowych przesłanek — nie dają podstaw do odroczenia wykonania kary. Jednakże, jak wskazywano już powyżej, okoliczności te należy oceniać indywidualnie w odniesieniu do konkretnie rozpoznawanego przypadku.

W jednym z postanowień Sąd Apelacyjny we Wrocławiu podniósł, że brak możliwości kontynuowania nauki może być uznany za „ciężki skutek” w myśl art. 151 § 1 k.k.w. tylko wówczas, gdy natychmiastowe wykonanie kary powoduje przerwanie edukacji, której koniec lub wyodrębniony jej fragment (klasa, semestr) jest nieodległy. Inaczej natomiast należy ocenić sytuację, w której skazany podejmuje dalszą naukę w trakcie toczącego się postępowania karnego, a termin jej zakończenia znacznie przekracza okres, na jaki — stosownie do art. 151 § 3 k.k.w. — możliwe jest odroczenie wykonania kary¹⁸. Dlatego też chęć kontynuowania przez skazanego nauki w zakresie szkoły wyższej nie może być traktowana jako okoliczność szczególna, wyjątkowa, uzasadniająca konieczność odstąpienia od zasady nieprzerwanego odbywania kary¹⁹.

¹⁶ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19 maja 2010 r., II AKz w 354/10, LEX nr 593375.

¹⁷ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 23 września 2009 r., II AKz w 758/09, KZS 2010, z. 1, poz. 76, LEX nr 575773.

¹⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 października 2004 r., II AKz w 837/04, OSA 2005, z. 4, poz. 32, LEX nr 149732.

¹⁹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 25 września 2006 r., II AKz w 677/06, KZS 2007, z. 2, poz. 79.

W orzecznictwie wskazuje się, że ewentualna niemożność spłaty zobowiązań kredytowych spowodowana rozpoczęciem odbywania przez skazanego kary izolacyjnej nie stanowi wystarczającej podstawy do odroczenia wykonania tej kary. Jeżeli umowa kredytu została zawarta, kiedy toczyło się przeciwko skazanemu postępowanie karne, skazany, decydując się na jego zaciągnięcie, powinien być liczyć się z możliwością orzeczenia wobec niego kary bezwzględnego pozbawienia wolności, której wykonanie uniemożliwi mu spłatę kredytu²⁰.

Oczekiwanie przez osadzonego na leczenie operacyjne jest z reguły niewystarczające do odroczenia wykonania kary, o którego zasadności można by mówić dopiero wówczas, gdy wyznaczony został już termin zabiegu, a nadto jest on możliwy do przeprowadzenia jedynie w szpitalu wolnościowym²¹.

Także złożenie przez skazanego kasacji od prawomocnego orzeczenia sądu odwoławczego nie stanowi podstawy do odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności. Przepis art. 532 § 1 k.p.k. stwarza jedynie możliwość wstrzymania wykonania zaskarżonego orzeczenia w związku z wniesieniem kasacji wtedy, gdy istnieją podstawy do stwierdzenia tak oczywistego i rażącego naruszenia prawa, iż prawdopodobieństwo uwzględnienia kasacji jest szczególnie wysokie. Pozwala to wówczas — wyjątkowo — odstąpić od racji respektowania domniemania trafności ocen i ustaleń przyjętych za podstawę prawomocnego orzeczenia²². Poza tym kompetentny do rozstrzygnięcia co do wstrzymania wykonania orzeczenia w razie wniesienia kasacji jest wyłącznie Sąd Najwyższy.

W piśmiennictwie wskazuje się, że decyzja sądu o odroczeniu wykonania kary pozbawienia wolności z uwagi na konieczność ukończenia pilnych prac polowych lub ogrodniczych lub znalezienia zastępcy do ich ukończenia powinna uwzględniać m.in.:

— rzeczywiste potrzeby i rodzaj prac wykonywanych przez skazanego;

²⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 15 grudnia 2010 r., II AKz w 845/10, LEX nr 785268.

²¹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 3 grudnia 2008 r., II AKz w 972/08, LEX nr 477854.

²² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 1999 r., II KKN 526/98, OSNKW 1999, z. 5–6, poz. 35, LEX nr 35769.

— możliwość wykonania pracy przez kogoś innego lub w innym czasie;

— okres, w jakim prace te mogą lub muszą być wykonane²³.

Wśród okoliczności, które nie stanowią dostatecznej podstawy do odroczenia wykonania kary, wymienia się ponadto:

— przeprowadzenie rozwodu i zwarcie małżeństwa — z uwagi na możliwość otrzymania zezwolenia na czasowe opuszczenie jednostki penitencjarnej;

— spełnienie obowiązku nałożonego na skazanego w postępowaniu jurysdykcyjnym, którego niewykonanie spowodowało zarządzenie wykonania kary;

— także konieczność sprawowania opieki nad członkiem rodziny, w sytuacji gdy może ją zapewnić inny członek rodziny²⁴.

Wysoce ocenny charakter fakultatywnej przesłanki odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności wymaga przeprowadzenia przez sąd każdorazowo wnikliwej analizy okoliczności stanowiących podstawę wniosku o odroczenie wykonania kary za pomocą właściwych instrumentów procesowych, które nie odbiegają rzecz jasna od zasad ogólnych obowiązujących w postępowaniu karnym.

Istnienie zatem podstawy określonej w art. 151 § 1 k.k.w. sąd ustala za pomocą określonych środków dowodowych. Mogą to być różnego rodzaju dokumenty, zeznania świadków, a także wyjaśnienia skazanego złożone na posiedzeniu Sądu. Mając jednak na uwadze specyfikę postępowania wykonawczego, do dokonania pełnych i miarodajnych ustaleń niezbędne jest jednak przeprowadzenie wywiadu przez zawodowego kuratora sądowego, którego wiedza na temat sytuacji skazanego i jego rodziny pomoże uprawdopodobnić okoliczność mogącą stanowić podstawę odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności. Wywiad ten, przeprowadzony na zasadach ogólnych w oparciu o przepis art. 14 k.k.w., powinien dać sądowi odpowiedź na wszystkie pytania, które dotyczą istnienia okoliczności uzasadniających udzielenie odroczenia wykonania kary. Konkluzją ustaleń i ocen dokonanych przez sąd musi być stwierdzenie co do istnienia związku przyczynowego pomiędzy

²³ S. Paweła, *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz...*, s. 339.

²⁴ K. Postulski, *Fakultatywne odroczenie wykonania kary...*, s. 58.

ewentualnym osadzeniem skazanego w zakładzie karnym a skutkami, o których mowa w art. 151 § 1 k.k.w.²⁵ Niemniej jednak pozytywna opinia kuratora zawodowego nie obliguje sądu do udzielenia skazanemu odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności, lecz jedynie stwarza taką możliwość.

Wskazać nadto należy, że rozważając możliwość odroczenia wykonania kary, sąd powinien oprócz podstaw podniesionych we wniosku, uwzględnić takie okoliczności, jak: rzeczywistą niezbędność pozostawiania skazanego na wolności dla zrealizowania określonych celów, realność wykorzystywania przez skazanego odroczenia w celu, jaki deklaruje we wniosku, dotychczasowe zachowanie się skazanego w aspekcie oceny, czy będzie na wolności przestrzegał porządku prawnego, a także możliwość zrealizowania celów, jakim ma służyć odroczenie wykonania kary w inny sposób, bez bezpośredniego udziału skazanego w ich realizacji bądź poprzez krótkoterminowe zezwolenie na opuszczenie zakładu karnego. Choć wśród okoliczności, na podstawie których sąd może odroczyć wykonanie kary pozbawienia wolności, ustawa nie wymienia ani rozmiaru orzeczonej kary, ani rodzaju przestępstwa, za które kara ta została orzeczona, i wynikającego stąd zagrożenia dla porządku prawnego ze strony skazanego, przyjąć należy, że okoliczności te mają doniosłe znaczenie przy rozstrzygnięciu w kwestii odroczenia wykonania kary²⁶.

Okolicznością sporną w doktrynie jest również zaliczenie „stanu zdrowia” skazanego do okoliczności uzasadniających odroczenie wykonania kary na zasadzie art. 151 § 1 k.k.w. Z jednej bowiem strony wskazuje się, że stan zdrowia skazanego — inny niż opisany w treści art. 150 k.k.w. stanowi podstawę fakultatywnego odroczenia wykonania kary²⁷, z drugiej zaś prezentowane jest odmienne stanowisko, zgodnie z którym tylko choroba psychiczna lub inna ciężka choroba uniemożliwiająca wykonanie kary może stanowić podstawę odroczenia i tylko w oparciu o art. 150 k.k.w.²⁸

²⁵ Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 331.

²⁶ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 602–603.

²⁷ K. Dąbkiewicz, *op. cit.*, s. 432.

²⁸ K. Postulski, *Fakultatywne odroczenie wykonania kary...*, s. 63–65.

Problem ten eskalował w momencie wejścia w życie nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego z 2012 r.²⁹, która to istotnie zmodyfikowała dotychczasową regulację w odniesieniu do przerwy w karze. W uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 3961 z 9 marca 2011 r.) czytamy, że dodatkowa zmiana w art. 153 § 2 k.k.w. polega na wykreśleniu z katalogu przesłanek warunkujących uzyskanie przez skazanego zgody na przerwę w wykonywaniu kary pozbawienia wolności „ważnych względów zdrowotnych”. Wymieniony zwrot występujący w dotychczasowej treści tego przepisu daje bowiem zbyt dużą możliwość interpretacyjną, a co za tym idzie — możliwość manipulowania nim w celu uzyskania przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności lub uchylecia tymczasowego aresztowania. Z drugiej strony usunięcie tego zwrotu nie eliminuje możliwości odroczenia lub udzielenia przerwy w wykonywaniu kary, zawężając je jednak do możliwości określonych w art. 150 kodeksu karnego wykonawczego, tj. występowania u skazanego ciężkiej choroby uniemożliwiającej mu wykonanie orzeczonej kary.

Ustawodawca, nowelizując art. 153 § 2 k.k.w., zdecydował się zatem na usunięcie z katalogu przesłanek udzielenia przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności względów zdrowotnych. Obecnie sąd penitencjarny, orzekając o udzieleniu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, bierze pod uwagę jedynie ważne względy rodzinne lub osobiste.

W tym kontekście zastanawia więc, czy stan zdrowia skazanego, stanowiący podstawę odroczenia fakultatywnego, mieści się w zakresie pojęciowym „ważnych względów osobistych” czy też nie stanowi on w ogóle podstawy odroczenia wykonania kary w oparciu o treść art. 151 § 1 k.k.w.

Zmiana ta spowodowała, że w doktrynie i orzecznictwie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska. Z jednej strony wskazuje się, że przerwa w karze ze względów zdrowotnych zawężona jest obecnie wyłącznie do przypadków wskazanych w art. 150 § 1 k.k.w.³⁰ Z drugiej jed-

²⁹ Ustawa z dnia 16 września 2011 r., o zmianie ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2011, Nr 240, poz. 1431.

³⁰ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 649, po-stanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 maja 2012 r., II AKz w 479/12, KZS 2012, z. 7–8, poz. 6.

nak strony, w jednym z orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Białymstoku³¹ przyjęto możliwość kwalifikowania problemów zdrowotnych skazanego jako ważnych względów osobistych. Stanowisko to jest kontrowersyjne. Niemniej jednak w sytuacji, kiedy więzienna służba zdrowia nie jest w stanie — z różnych względów — zapewnić skazanemu właściwej opieki zdrowotnej, zasadne wydaje się właśnie odroczenie wykonania kary w oparciu o art. 151 § 1 k.k.w. Jak bowiem podnosi się w doktrynie, w szczególnie uzasadnionych przypadkach respektowanie zasady humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej skazanego (art. 4 § 1 k.k.w.) może uzasadniać potraktowanie sytuacji zdrowotnej skazanego jako podlegającej ocenie w kategorii ważnych względów osobistych lub rodzinnych³². Dlatego też kompetencji sądu ustawodawca pozostawił kwalifikowanie problemów zdrowotnych skazanych jako ważnych względów osobistych³³.

Przychylić zatem należy się do stanowiska dopuszczającego możliwość odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności w przypadku, gdy skazany cierpi na problemy zdrowotne, które to nie stanowią choroby ciężkiej w rozumieniu art. 150 § 2 k.k.w., a które to mogą być konwalidowane także w oparciu o treść art. 151 § 1 k.k.w. Ma to znaczenie przede wszystkim w tych sytuacjach, w których służba więzienna, pomimo obowiązku związanego z zapewnieniem skazanym odpowiednich świadczeń zdrowotnych i diagnostycznych, nie jest w stanie sprostać wymaganiom nałożonym przez ustawodawcę.

W praktyce w zdecydowanej większości przypadków podstawą, która skutkuje odroczeniem wykonania kary pozbawienia wolności, jest właśnie sytuacja, w której natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki³⁴. Dlatego też istnieje potrzeba wyjaśnienia choćby w minimalnym zakresie definicji „zbyt ciężkich skutków”. Pomocne okazało się orzecznictwo sądowe,

³¹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14 kwietnia 2013 r., II AKzw 665/13

³² S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 649.

³³ Powyższe uwagi zachowują pełną aktualność na gruncie odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności, albowiem podstawy stosowania obu instytucji są do siebie zbliżone.

³⁴ G. Wiciński, *op. cit.*, s. 121.

w którym to odnaleźć można przykładowy katalog okoliczności stanowiących podstawę odroczenia wykonania kary w oparciu o treść art. 151 § 1 k.k.w., zdanie pierwsze. Niemniej jednak to zasada humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej skazanego, wynikająca z art. 4 k.k.w., będzie wytyczała granicę zasadności wniosku o odroczenie wykonania kary.

“Excessively adverse effects of immediate execution of imprisonment” as a primary prerequisite for a conditional suspension of imprisonment sentence

Summary

The paper focuses on the issues related to a conditionally suspended imprisonment sentences. The subject matter of the paper concerns one of the legal basis stipulated in Art. 151 § 1 of the Polish Executive Penal Code, that is a situation whereby immediate execution of imprisonment would lead to excessively adverse effects for the convicted offender or his/her family. The subject matter has been analysed not only through the dogmatic but also practical approach. It has become the point of interest of the system of justice, which is reflected in an extensive base of judicial decisions presented in the paper.

Keywords: imprisonment sentence, convicted offender, conditional prerequisite, excessively adverse effects.